

псевдонаукоців були люди з глибоким мисленням та прагненням до істини. Створення та зміцнення державності України залежить від кожного українця.

Література

1. Шевченко. Т. Г. Зібрання творів: У 6 т. К., 2003. Т. 1: Поезія 1837–1847. С. 784 с.
2. Святоцький О. Українська державність: поняття, основні ознаки, символи, атрибути, витоки та етапи становлення. *Голос України*. 23 лютого 2019. URL: <http://www.golos.com.ua/article/314085>.
3. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій. Київ: Генеза, 2012. С. 512 с.
4. Ліскович М. Україна переходить на «цифрову економіку». Що це означає. *УКРІНФОРМ*. 21.01.2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2385945-ukraina-perehodyt-na-cifrovu-ekonomiku-so-ce-oznachaє.html>.

Ключові слова: державність, незалежність, суверенітет, євроінтеграція, сучасна держава.

Ключевые слова: государственность, независимость, суверенитет, евроинтеграция, современное государство.

Key words: statehood, independence, sovereignty, European integration, modern state.

Кравчук Валерій Миколайович

*Київський університет імені Бориса Грінченка,
доцент кафедри публічного та приватного права,
кандидат юридичних наук*

СИСТЕМА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ – АТРИБУТ СИЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Формування сучасної ціннісної системи публічного управління, яка б відповідала потребам сьогодення і демократичним принципам правової держави, користувалася підтримкою й довірою з боку громадськості, різноманітних неурядових організацій неможливе без налагодження якісної співпраці владних структур між собою, так і механізму їх взаємодії з інститутами громадянського суспільства і громадськістю загалом.

У зв'язку з цим, необхідність у дієвому механізмі громадського контролю діяльності органів публічної влади, а також можливостей реалізації права громадян щодо їх активної участі у суспільно-політичному житті країни як безпосередньо, так і через інститути громадянського суспільства не викликає сумнівів.

Громадський контроль є однією з визначальних складових народовладдя. Також цілком обґрунтовано говорити про те, що вагомі соціально-політичні конфлікти, які пройшли у період становлення демократичних систем, призвели до усвідомлення того, що народ є первинним суб'єктом влади, основним завданням якого є унеможливлення відчуження влади і жорсткий контроль будь-яких форм перетворення політичної влади. Влада, переходячи від соціуму до правителів, концентруючись у них, все одно залишається в повному обсязі у суб'єкта влади, у народі як у домінуючій соціальної групи. Публічно-політична влада завжди повинна залишалася під контролем, який перешкоджає їй трансформуватися у владу, автономну від народу [1, с. 184].

А. Зберовський у своїх дослідженнях припустив, що народ, ретельно утримуючи свої колективні права на владу і при цьому, в силу об'єктивних причин, змушений створювати і зберігати публічно-політичну владу [1, с. 185].

Водночас головною проблемою надмірного контролю публічно-політичної влади можна вважати протидію перетворенню політичної влади з колективної в лідерську. Однак здорове лідерство є позитивним і потужним двигуном розвитку. Уміле лідерство життєво необхідне для реформ у державі [2, с. 3].

Громадське застереження перед лідерством виникає за тим, що у ньому як форми прояву політичної (більш широкому сенсі соціальної) влади може бути різноманіття перетворених форм, яке існує в рамках демократичної моделі владного устрою. Тому надзвичайно важке завдання народу, постійний контроль за небезпечною стороною влади [1, с. 188].

Проте зовсім інше поняття «персоналізація влади», що означає неминуче її зростання в єдиних руках, набуття одноосібного правління

через встановлення контролю над політичним простором. З одного боку, поділ влади посилює демократичні тенденції в суспільстві, запобігаючи створенню умов задля її концентрації у правлячій еліті, а з іншого «розпорошення» влади веде до зростання впливу й авторитету її вищих представників, і передовсім тих, хто бере на себе відповідальність за остаточне прийняття політичних рішень. Якщо в демократичних, плюралістичних суспільствах роль політичних постатей, як правило, урівноважується «розпорошенням» влади, системою стримувань та противаг, то в недемократичних або тих, що перебувають в процесі демократичних трансформацій – інституційні «пастки» відкривають можливості для розповсюдження влади поза межі офіційних повноважень [3, с. 109].

Досліджуючи закономірності управління демократією В. Бакуменко та В. Башкатов виділили найбільш виражені та істотні властивості, що забезпечують стійкість демократичних змін. До таких основних властивостей вони зарахували громадський контроль, контроль дотримання демократичних змін, соціальне партнерство, доступність інформації, взаємовідповідальність тощо. Тож громадський контроль визнається ключовим чинником розвитку ефективної демократії. Саме тому встановлення системи громадського контролю за діяльністю органів державної влади необхідне з метою забезпечення ефективного врахування громадської думки в процесі прийняття та реалізації державної політики. Це важливо для забезпечення постійної участі громадян у суспільних процесах, що досягається через інформування, участь, можливість оспорювати рішення обраних представників, а також через прозорий і підзвітний процес ухвалення рішень (все те, що називається належним врядуванням).

Там, де громадяни відчужені від демократичних процесів, електоральна участь знижується і виникають ризики для ефективного функціонування демократії. Тому ефективно функціонуюча демократія повинна створити громадський простір для висловлення різноманітності думок, поглядів і потреб тих, хто не є достатньо представленим через формалізовані представницькі структури або

щодо невиконання чи суттєвого відхилення від реалізації виборчої програми тощо [4, с. 88–90].

Є. Захаров громадський контроль розглядає як публічну перевірку громадянським суспільством діяльності держави на відповідність проголошеним нею цілям, коригування цієї діяльності і самих цілей, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства за діяльністю державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованою на захист і забезпечення прав і законних інтересів людини та фундаментальних свобод, і на повагу до них [5]. Дослідник виходить насамперед з закріплених у Конституції України трьох взаємопов'язаних груп зобов'язань держави щодо прав людини: повага до прав; захист прав; забезпечення прав. Саме виконання останніх є одним з важливих предметів громадського контролю.

Враховуючи різноманіття наукових визначень, можна узагальнити, що громадський контроль розглядається як процес, як система заходів, як складова державного управління, як елемент громадянського суспільства та функція народовладдя. Цим далеко не вичерпуються характеристика громадського контролю як явища.

Разом з тим, з різних причин, досі ні науковцям, ні практикам не вдалося створити цілісний правовий механізм забезпечення підконтрольності державних структур народу. Тобто на сьогодні є суспільний запит на формування надійних інституційних та функціональних гарантій, здатних забезпечити вираження волі народу при прийнятті управлінських рішень і гарантувати ефективний контроль над органами публічної влади.

Основою розвитку дієвої системи громадського контролю у державі є громадянське суспільство. За своїм змістом громадянське суспільство – це сукупність усіх недержавних структур і людей, які самоусвідомлюють себе саме в якості недержавної, «небюрократичної» ланки Українського народу. Розвинуте громадянське суспільство, будучи інтелектуальним опонентом держави, змушує її орієнтуватися на громадські інтереси, громадську думку в головних аспектах державного управління [5].

Також розглядаючи систему громадського контролю крізь призму індикаторів сильної та слабкої держави, які ввів у правничу наукову методологію Ю. Оборотов, слід зауважити, що контроль громадянським суспільством публічної влади також є засобом протидії інфляції права, оскільки повертає винесення державно-правових рішень у правове поле у разі їх розходження з принципами правої держави, вимогам верховенства права [6, с. 248–249].

Водночас як і будь-яка діяльність громадський контроль над публічною владою повинен бути організованим і є ефективним якщо його реалізація ґрунтується на визначеній юридичній основі та системі.

Важливими є й інші додаткові компоненти громадського контролю, що забезпечують його ефективність, наприклад рівень правової культури громадян, координаційні та просвітницькі заходи у цій сфері. Також важливо встановити різні запобіжники (обмеження, кваліфікаційні вимоги тощо) для уникнення зловживання правом громадянського контролю та використання його можливостей для політичного «рейдерства» та дестабілізації роботи органів публічної влади.

Таким чином, громадський контроль органів публічної влади є однією з головних умов формування у державі сильної демократії. Для досягнення цього необхідне ухвалення закону про громадський контроль в Україні, у якому слід визначити правові та організаційні засади реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами та загалом громадського контролю.

На нашу думку, ефективний громадський контроль діяльності органів публічної влади можливий за умови його формування та розвитку як цілісної системи з єдиними завданням, принципами, механізмом та процедурами реалізації.

Також важливим є закріплення обов'язковості розгляду відповідними суб'єктами результатів громадського контролю діяльності органів публічної влади.

Література

1. Зберовский А. В. Сократ и афинская демократия (социально-философское исследование). Монограф. Красноярск, 2007. 428 с.

2. Сйонг Т. Важливість лідерства в судових реформах. Міжнародна конференція «Удосконалення функціонування суду»: тези доповідей (21–22 червня 2011 року). Київ, 2011. С. 1–17.

3. Зайдель М.І. Персоналізація влади як наслідок інституційної деформації в Україні. Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету – 2015», 21–22 квіт. 2015 р.: [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А.Є. Конверський [та ін.]. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2015. Ч. 10. С. 109–111.

4. Бакуменко В.Д. Башкатов В.М. Механізми державного управління демократичними змінами. Монограф. Київ: АМУ, 2015. 180 с.

5. Захаров Є. Громадський контроль і права людини. *Бюлетень «Права людини»*. 2010. № 1. URL: <https://goo.gl/yRae0a>

6. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції: монографія / за ред. Ю.М. Оборотова. [Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін.]. Одеса: Фенікс, 2012. 492 с.

Ключові слова: громадський контроль; демократія; система; суб'єкти; публічна влада.

Ключевые слова: общественный контроль; демократия; система; субъекты; публичная власть.

Key words: public control; democracy; system; subjects; public authority.

Улітіна Ольга Володимирівна

Національна академія правових наук України,

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності

вчений секретар, кандидат юридичних наук

ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ ДЛЯ РОЗБУДОВИ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

На сьогодні одним з найбільш пріоритетних напрямів розвитку більшості держав світу є значна підтримка галузей економіки, які відносяться до креативних індустрій. Такий процес пояснюється низкою чинників, серед яких поступовий перехід до креативної економіки, що в свою чергу призводить до необхідності певних змін в державі в цілому. Креативна економіка та розвиток креативних індустрій є важливими складовими сучасного суспільства та необхідні для подальшого сталого розвитку держав світу.